

можуть зумовлювати модифікацію фонологічної системи окремих говірок.

Усі вміщені у збірнику статті відповідають вимогам ВАК, які висуваються до наукових публікацій у фахових виданнях. Композиційна його побудова струнка й логічна, однак вважаємо за доцільне висловити деякі побажання.

1. Еклектичним, на нашу думку, видається оформлення списку літератури, куди, на вимогу редакції, включаються і джерела, і безпосередньо цитовані роботи мовознавців. Розмежування ж на два окремі списки – використаних джерел та літератури – забезпечило б зручність в опрацюванні статей.

2. Доречним було б також включення до макроструктури збірника відомостей про авторів, як це зроблено у численних фахових часописах («Українська мова», «Вісник Львівського національного університету. Серія філологічна», «Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія» тощо).

З технічного боку збірник оформлений за ustalеними й чітко визначеними принципами; поліграфія – дуже високого рівня.

Оксана Меркулова

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТАБЛИЦЬ

Демешко І.М. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Таблиці, схеми: Навчальний посібник для самостійної роботи. – Кіровоград: ПП «Ін вест-груп», 2008. – 264 с.

В умовах інтеграції нашої держави у світове товариство одним із визначальних критеріїв реформування національної освіти в Україні є посиленна увага до новітніх технологій навчання й оцінювання досягнень учнів та студентів. Запровадження тестового контролю за рівнем засвоєння знань у середній школі, зовнішнього незалежного оціню-

вання ставить більш системні вимоги до учня, абітурієнта та студента, забезпечує об'єктивність оцінки їх навчальних досягнень.

Пропонований посібник укладеного згідно із чинною Програмою з української мови, затвердженою Міністерством освіти та науки України.

У посібнику узагальнено теоретичні відомості з таких розділів сучасної української літературної мови, як «Фонетика і фонологія», «Морфонологія», «Графіка», «Орфографія», «Лексикологія», «Фразеологія», «Лексикографія».

Автор навчального посібника, трактуючи найважливіші питання фонетики і фонології, орфоепії, графіки, орфографії, лексикології, фразеології та лексикографії, орієнтувався на нові лінгвістичні концепції ХХ ст.

Головну увагу в посібнику приділено вивченню мовознавчих дисциплін, які базуються на теорії звукового ладу мови. Цей підручник укладений так, щоб у процесі навчання можна було засвоїти:

аспекти і методи вивчення звуків мови;

артикуляційні та акустичні властивості звуків сучасної української літературної мови та основи їх класифікації;

системи голосних і приголосних фонем сучасної української літературної мови та їх звукові вияви;

проблеми класифікації фонем і основні підходи українських фонологів до їх вирішення;

основи транскрибування;

звукові зміни сучасної української літературної мови (асиміляція, акомодация, дисиміляція, спрощення, чергування) і провідні тенденції їх розвитку;

основи українського складоподілу;

основи української акцентології;

орфоепічні норми сучасної української літературної мови і типові відхилення від них.

Пропонований посібник дає можливість студентам у процесі навчання удосконалювати свої знання й уміння з кожного мовного рівня. Слід пам'ятати, що майстрами стають не тільки завдяки знанням, а й завдяки практиці й навичкам.

Формуючи себе як фахівця в галузі розумової праці й уявляючи, що така діяльність неминуче вимагатиме спілкування, слід відто-

чити техніку свого усного мовлення. Цьому допоможе теоретичний матеріал, запропонований у таблиці 28, яка дає можливість набути необхідних навичок вимови.

Як відомо, досконало володіти мовою означає вправно користуватися різними стилями мовлення, вміти добирати до кожного стилю й жанру відповідну лексику, зсередини відчувати вплив на комунікацію окремих лексичних одиниць та мовних фігур. Лексичний розділ посібника вміщує матеріал, який сприяє виробленню мовного чуття в мовця.

У підручнику піднято ряд проблем, актуальних для сучасної лексики української мови. Окремі з них:

критерії визначення слова (представників, їх позицію та суть критерію);

системні відношення в лексиці;

типи слів;

лексика української мови з точки зору її походження;

лексика української мови за активністю вживання, за емоційними забарвленнями, за співвіднесеністю до мовного стилю;

види лексичного значення слова;

функціональна диференціація лексики української мови;

лексика української мови з погляду сфери вживання;

Цікавим, на наш погляд, у підручнику є теоретичний матеріал, представлений у таблиці 36 «Основні способи тлумачення слів».

I. Демешко пропонує чотири основні способи тлумачення слів:

логічний, який включає чотири різновиди: визначення через родові співвідношення; описовий; перелічувальний; заперечувальний;

лінгвістичний: семантичний; описово-синонімічне визначення, синонімічний, антонімічний, структурно-семантичний, структурний, етимологічний;

контекстуальний;

тлумачення перекладом.

Рецензований підручник - чи не перша спроба в сучасній українській мові, де окремим пунктом виділено способи тлумачення слів.

Особливе місце у монографії відводиться фразеології. При цьому автор пропонує окрім традиційних класифікацій фразеологічних одиниць за семантичним принципом (класифікації В.В.Виноградова та М.М.Шанського) ще і класифікації стійких сполук у функціональному

аспекті (С.Г.Гавріна). Заслуговують на увагу класифікації фразеологічних одиниць за генетичною ознакою (представники Л.А.Булаховський, Л.Г.Скрипник), за характером структурних зв'язків з іншими одиницями (представник М.Т.Тагієв), за лексикограматичним типом (представник О.І.Молотков), за стилістичними ознаками (представник М.М.Шанський).

І.Демешко своєрідно розглядає лексикографію української мови. Окрім традиційної класифікації лексикографічних праць, автор пропонує класифікацію за дихотомією «діахронія-синхронія». У таблиці 49 подається коротка характеристика та особливості кожного типу словників і наводяться приклади найновіших досягнень у галузі лексикографії. Цікавою і потрібною, на наш погляд, є таблиця 50, у якій представлено розвиток української лексикографії до ХХ століття.

Крім теоретичних питань, посібник містить багатий довідково-практичний матеріал. У кінці підручника винесено всі види мовних розборів (від орфоепічного до схеми – характеристики словників), пропонуються завдання для контрольної роботи з фонетики та лексикології, питання до іспиту.

Книга завершується важливими інформаційними матеріалами. По-перше, звертає на себе увагу бібліографія, що окреслює історію та проблеми мовознавчої науки; по-друге, представлений «Словник лінгвістичних термінів», забезпечує статус підручника як науково виваженого довідкового джерела.

У цілому ж перед читачем – наукова праця, у якій виклад теоретичного матеріалу подано системно й проілюстровано прикладами з художньої літератури та публіцистики. Характеристика основних понять з фонетики, фонології, орфоепії, графіки, орфографії, лексикології, фразеології та лексикографії структуровані таким чином, щоб потрібний матеріал можна було легко знайти. Обраний підхід до систематизації матеріалу в таблицях сприяв відображенню мовних одиниць у системі, визначенню їх функціонального потенціалу. Посібник відзначається вичерпним окресленням усіх проблем із названих розділів, їх ґрунтовним теоретичним осмисленням, аналізом значного фактичного матеріалу й, безперечно, заслуговує на увагу науковців, викладачів, студентів, учнів.

Дозволимо собі висловити деякі зауваження, які виникли стосовно рецензованої монографії.

У посібнику багато уваги приділено вивченню фонетики української мови, але, на нашу думку, розпочинати вивчати цей розділ із теми «Аспекти вивчення звукової системи української мови» недоречно. На наш погляд, таблицю 7 варто розмістити після таблиці 9, оскільки традиційно прийнято швидше вивчати будову мовленнєвого апарату.

У таблиці 1 Демешко І. припускається деяких неточностей. Так, називаючи мови, що належать до західної підгрупи слов'янських мов, автор не згадує чомусь про кашубську мову, але згідно з переписом 2002 року, кашубською мовою на території Польщі володіють близько 53 000 осіб. У кількох районах Поморського воєводства в Польщі кашубська мова знаходиться в офіційному вжитку.

У таблиці 48, аналізуючи типи класифікацій фразеологічних одиниць, варто було б подати відому класифікацію М. Демського «Семантична класифікація фразеологічних одиниць як мовних корелятивів духовної культури українського народу» та класифікацію фразеологічних одиниць за граматичною формою і семантичними ознаками В. Архангельського.

Висловлені зауваження не впливають на загалом позитивне враження від рецензованої праці. У цілому вважаємо, що посібник І.М. Демешко – це суттєвий внесок у мовознавчу науку. Вона буде корисна для самостійної роботи абітурієнтів та студентів.

Галина Бачинська